UDK: 378.147|DOI: 10.5937/etp2602001T
Datum prijema rada: 15.6.2026.
Datum korekcije rada: 1.7.2026.
Datum prihvatanja rada: 7.7.2026.

ORIGINALNI NAUČNI RAD

EKONOMIJA
TEORIJA I PRAKSA
Godina XIX • broj 2
str. 1–18

UTICAJ REALIZACIJE STRUČNE PRAKSE NA EFIKASNOST PRIMENE STEČENIH ZNANJA STUDENATA ZAVRŠNE GODINE OSNOVNIH STRUKOVNIH STUDIJA

Tošić Valentina[1]

Vladisavljević Radovan[2]

Soleša Dragan[3]

Sažetak: *Stručna praksa predstavlja važan segment visokog obrazovanja jer omogućava studentima povezivanje teorijskih znanja sa njihovom primenom u realnom radnom okruženju. Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita uticaj kvaliteta realizacije stručne prakse na efikasnost primene stečenih znanja kod studenata završne godine osnovnih strukovnih studija. Istraživanje je sprovedeno primenom kvantitativnog pristupa na uzorku od 47 studenata Akademije strukovnih studija Novi Sad, odsek Visoka poslovna škola strukovnih studija. Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom, a obrađeni primenom deskriptivne statistike, Cronbach α koeficijenta, Pearsonove korelacione analize i višestruke linearne regresije. Rezultati su pokazali da studenti pozitivno ocenjuju različite aspekte stručne*

[1] Novi Sad School of Business, Academy of Novi Sad, Vladimira Perića Valtera 4, 21102 Novi Sad, Serbia, valentina.tosic@vps.ns.ac.rs

[2] Faculty of Economics and Engineering Management in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad, Cvećarska 2, 21107 Novi Sad, Serbia, radovan.vladisavljevic@fimek.edu.rs, https://orcid.org/0000-0002-8502-8584

[3] Faculty of Economics and Engineering Management in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad, Cvećarska 2, 21107 Novi Sad, Serbia, dragan.solesa@fimek.edu.rs, https://orcid.org/0000-0003-1185-7969

prakse, kao i postojanje statistički značajnih pozitivnih povezanosti između ispitivanih dimenzija. Regresioni model pokazao je da organizacija stručne prakse i mentorstvo zajedno objašnjavaju 75,9% varijanse efikasnosti primene stečenih znanja. Organizacija i kvalitet realizacije prakse izdvojili su se kao statistički značajan pozitivan prediktor, dok mentorstvo nije pokazalo značajan samostalni doprinos. Rezultati ukazuju na značaj kvalitetno organizovane stručne prakse za razvoj praktičnih kompetencija i uspešnije povezivanje teorijskih i praktičnih znanja studenata.

Ključne reči: *stručna praksa, primena znanja, studenti, mentorstvo, organizacija stručne prakse, visoko obrazovanje.*

UVOD

U savremenim uslovima razvoja visokog obrazovanja, sve veći značaj pridaje se usklađivanju obrazovnih ishoda sa zahtevima tržišta rada. Brojna istraživanja ukazuju na postojanje jaza između teorijskih znanja koja studenti stiču tokom studija i kompetencija koje se od njih očekuju u profesionalnom okruženju (OECD, 2019). U tom kontekstu, koncept učenja zasnovanog na radu (engl. *work-integrated learning* – WIL), u koji spada i stručna praksa, sve češće se ističe kao jedan od ključnih mehanizama za unapređenje zapošljivosti studenata (Jackson, 2015).

Stručna praksa, kao sastavni deo osnovnih strukovnih studija, ima za cilj da studentima omogući sticanje iskustva u realnom radnom okruženju i primenu teorijskih znanja u praksi. Prema Billettu (2011), učenje u radnom okruženju zasniva se na aktivnom učešću pojedinca u radnim aktivnostima i interakciji sa drugim učesnicima, pri čemu kontekst rada ima ključnu ulogu u oblikovanju procesa učenja. Na taj način, stručna praksa predstavlja važan oblik situacionog učenja koji doprinosi razvoju profesionalnih kompetencija.

Teorijski okvir koji dodatno objašnjava značaj stručne prakse može se pronaći u teoriji iskustvenog učenja. Učenje kroz iskustvo predstavlja važan pristup koji omogućava povezivanje teorijskih znanja sa praktičnom primenom. Ipak, uprkos značaju koji stručna praksa ima u obrazovnom procesu, njena efikasnost u velikoj meri zavisi od načina realizacije. Istraživanja pokazuju da ishodi učenja u okviru WIL programa variraju u zavisnosti od kvaliteta njihove organizacije, jasno definisanih

ciljeva i mogućnosti aktivnog uključivanja studenata u radne zadatke (Jackson, 2015). Ukoliko praksa nije adekvatno strukturirana, postoji rizik da studenti ne ostvare pun obrazovni potencijal ovog oblika učenja.

Polazeći od navedenog, problem istraživanja u ovom radu odnosi se na ispitivanje da li stručna praksa omogućava efikasnu primenu znanja stečenih tokom studija kod studenata završne godine osnovnih strukovnih studija. Poseban fokus stavlja se na percepciju studenata o kvalitetu realizacije stručne prakse i njihovoj sposobnosti da stečena znanja primene u realnim situacijama.

Predmet istraživanja jeste odnos između kvaliteta realizacije stručne prakse i efikasnosti primene znanja. U tom okviru analiziraju se ključni aspekti stručne prakse, uključujući organizaciju, relevantnost zadataka i karakteristike učenja u radnom okruženju.

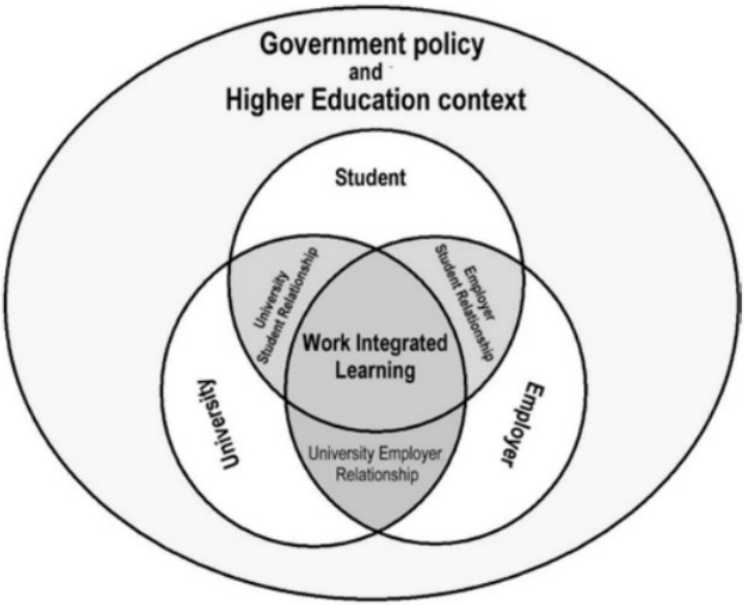
Cilj istraživanja je da se ispita u kojoj meri studenti završne godine osnovnih strukovnih studija tokom realizacije stručne prakse uspešno primenjuju znanja stečena tokom studija, kao i da se utvrdi kako kvalitet realizacije prakse utiče na ovaj proces.

Značaj istraživanja ogleda se u mogućnosti unapređenja modela realizacije stručne prakse, kroz identifikaciju faktora koji doprinose njenoj efikasnosti. Rezultati istraživanja mogu poslužiti kao osnova za unapređenje obrazovnih programa, ali i za bolje povezivanje obrazovanja i tržišta rada.

PREGLED LITERATURE

U savremenoj literaturi, učenje integrisano kroz rad (work-integrated learning – WIL) definiše se kao „umbrella" koncept koji obuhvata različite pristupe povezivanja teorijskog znanja i praktičnog rada u okviru obrazovnih programa (Patrick et al., 2008). U tom kontekstu, WIL se posmatra kao važan mehanizam razvoja zapošljivosti i profesionalnih kompetencija studenata (Jackson, 2015).

Pored terminološkog određenja, literatura ukazuje da uspešnost WIL programa zavisi od međusobne saradnje ključnih aktera uključenih u proces realizacije stručne prakse.

Slika 1. Model ključnih aktera u realizaciji WIL programa

Izvor: Patrick et al. (2008, str. 11)

Model prikazan na Slici 1 ukazuje da uspešna realizacija stručne prakse zavisi od koordinacije i kvaliteta odnosa između studenta, obrazovne ustanove i poslodavca. Student kao neposredni učesnik kroz praksu ima priliku da primeni teorijska znanja u realnim radnim uslovima, dok obrazovna ustanova obezbeđuje akademsku podršku i definiše ishode učenja. Poslodavac, sa druge strane, omogućava autentično radno okruženje i mentorstvo. U kontekstu ovog istraživanja, navedeni model predstavlja važan teorijski okvir za razumevanje faktora koji mogu uticati na efikasnost primene stečenih znanja studenata završne godine osnovnih strukovnih studija.

Empirijska istraživanja ukazuju da WIL doprinosi razvoju veština relevantnih za tržište rada, ali i naglašavaju da efekti ovih programa zavise od načina njihove implementacije. Jackson (2015) posebno ističe da prepreke u razvoju zapošljivosti mogu proisteći iz nedovoljno strukturiranih programa prakse, ograničene podrške i nedovoljne uključenosti studenata u radne zadatke.

U okviru učenja u radnom okruženju, Billett (2011) naglašava da se učenje odvija kroz aktivno učešće pojedinca u radnim aktivnostima i interakciju

sa okruženjem, pri čemu kvalitet iskustva i stepen participacije utiču na ishode učenja. Ovakav pristup ukazuje na značaj angažovanja studenata u autentičnim radnim zadacima tokom stručne prakse.

Dalja istraživanja potvrđuju da učenje integrisano kroz rad doprinosi razvoju profesionalnih kompetencija i sposobnosti primene znanja. Molise (2024) pokazuje da WIL, kroz povezivanje teorijskog znanja i praktičnog iskustva, doprinosi razvoju samopouzdanja, sposobnosti planiranja i izvođenja aktivnosti, kao i kritičkog mišljenja i rešavanja problema, iako je istraživanje sprovedeno u kontekstu obrazovanja nastavnika.

Slične nalaze potvrđuje i Khampirat (2019), koji ukazuje da studenti koji učestvuju u programima učenja zasnovanog na radu razvijaju bolje praktične veštine i veću sigurnost u obavljanju profesionalnih zadataka, što doprinosi njihovoj spremnosti za tržište rada.

Međutim, literatura takođe ukazuje da efekti stručne prakse nisu jednoznačni i da zavise od kvaliteta njene realizacije. Clark et al. (2014) ističu da organizacija, struktura aktivnosti i način evaluacije u okviru WIL programa mogu značajno uticati na iskustvo studenata i obrazovne ishode.

Pitanje evaluacije stručne prakse predstavlja poseban izazov u literaturi. Cook (2021) ukazuje da u visokoškolskim institucijama često ne postoje jasno razvijeni pristupi evaluaciji WIL programa, te predlaže korišćenje teorijski utemeljenih modela evaluacije kako bi se unapredila praksa i bolje razumeo njen obrazovni efekat.

Iako međunarodna literatura pruža značajan uvid u efekte stručne prakse, ističe se potreba za dodatnim istraživanjima u konkretnim obrazovnim kontekstima, posebno u cilju razumevanja percepcije studenata o kvalitetu realizacije prakse i njenom uticaju na primenu znanja. U tom kontekstu, istraživanje koje se sprovodi u ovom radu ima za cilj da doprinese razumevanju ovih odnosa u okviru osnovnih strukovnih studija.

U domaćem kontekstu, istraživanja ukazuju i na izazove u realizaciji stručne prakse. Na primer, rezultati studije slučaja pokazuju da stručna praksa predstavlja važan deo obrazovnog procesa i pripremu za zaposlenje, ali da se u praksi javljaju problemi poput nedovoljne motivacije praktikanata, neusklađenosti sa studijskim programima i ograničene podrške od strane poslodavaca (Krejić et al., 2021).

Takođe, ističe se problem nedostatka standarda kvaliteta stručnih praksi, kao i potreba njihovog unapređenja kroz sistemsko uređenje (Pavlović Križanić, Đurović & Velev, 2015). Naime, rezultati istraživanja pokazuju da

se 26,08% učesnika programa stručne prakse zaposlilo u roku od tri meseca nakon završetka stručne prakse, 35,59% u periodu od tri do šest meseci, dok se nakon šest meseci zaposlilo 43,85% učesnika (Unija poslodavaca Srbije, 2014). Ovi podaci ukazuju na potencijal stručne prakse kao mehanizma za olakšavanje prelaska iz obrazovanja u radno okruženje.

Pored toga, institucionalni izvori ukazuju da stručna praksa omogućava studentima sticanje praktičnih znanja i upoznavanje sa radom institucija u realnom okruženju (Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, 2022).

Međutim, ovi rezultati odnose se na specifične programe i institucionalni kontekst, te je potrebno dodatno istražiti u kojoj meri studenti tokom stručne prakse zaista primenjuju znanja stečena tokom studija.

HIPOTEZE

Na osnovu teorijskih postavki i pregleda relevantne literature, u ovom istraživanju formulisane su sledeće hipoteze:

- H1: Kvalitet organizacije stručne prakse pozitivno utiče na efikasnost primene stečenih znanja studenata.
- H2: Kvalitet mentorstva tokom stručne prakse pozitivno utiče na efikasnost primene stečenih znanja studenata.
- H3: Studenti u proseku pozitivno ocenjuju kvalitet realizacije stručne prakse.

METODOLOGIJA

Tip istraživanja

Istraživanje je sprovedeno primenom kvantitativnog istraživačkog pristupa, korišćenjem anketne metode prikupljanja podataka. S obzirom na cilj istraživanja, rad ima **deskriptivno-korelacioni i eksplanatorni karakter**. Deskriptivni deo istraživanja usmeren je na utvrđivanje stavova studenata o kvalitetu realizacije stručne prakse i mogućnosti primene stečenih znanja, dok su korelaciona i regresiona analiza korišćene radi ispitivanja povezanosti i uticaja organizacije stručne prakse i mentorstva na efikasnost primene stečenih znanja.

Uzorak istraživanja

Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 47 studenata završne godine osnovnih strukovnih studija Akademije strukovnih studija Novi Sad, odsek Visoka poslovna škola strukovnih studija u Novom Sadu, koji su realizovali stručnu praksu u okviru studijskog programa. Uzorak je prigodan, budući da su u istraživanju učestvovali studenti kojima je upitnik bio dostupan putem Google Forms platforme. Svi ispitanici prethodno su realizovali stručnu praksu, čime je obezbeđeno da poseduju relevantno iskustvo neophodno za davanje odgovora na postavljena pitanja.

Instrument istraživanja

Kao instrument istraživanja korišćen je anketni upitnik kreiran u okviru Google Forms platforme. Upitnik se sastoji iz dva dela. Prvi deo odnosi se na demografske karakteristike ispitanika (pol, starost, studijski program, radno iskustvo i tip organizacije u kojoj je realizovana stručna praksa). Drugi deo čine tvrdnje koje ispituju stavove studenata o kvalitetu realizacije stručne prakse, mentorstvu, relevantnosti zadataka i efikasnosti primene znanja stečenih tokom studija. Upitnik se sastojao od 6 demografskih pitanja i 19 tvrdnji raspoređenih u četiri tematske celine.

Za procenu stepena slaganja sa ponuđenim tvrdnjama korišćena je petostepena Likertova skala, gde je 1 označavalo „u potpunosti se ne slažem", a 5 „u potpunosti se slažem".

Postupak prikupljanja podataka

Prikupljanje podataka realizovano je elektronskim putem korišćenjem Google Forms platforme. Učešće u istraživanju bilo je anonimno i dobrovoljno, a ispitanici su pre popunjavanja upitnika bili upoznati sa svrhom istraživanja. Za popunjavanje upitnika bilo je potrebno približno 3 do 5 minuta.

Metode obrade podataka

Za obradu prikupljenih podataka korišćen je statistički softverski paket IBM SPSS Statistics. U okviru deskriptivne statistike izvršena je analiza frekvencija i procentualne zastupljenosti kategorijskih promenljivih, kao i izračunavanje aritmetičke sredine (M) i standardne devijacije (SD) za tvrdnje merene petostepenom Likertovom skalom.

U istraživanju su korišćene različite vrste promenljivih. Nominalne promenljive obuhvatale su pol ispitanika, studijski program, tip organizacije u kojoj je realizovana stručna praksa i prethodno radno iskustvo, te su analizirane primenom frekvencija i procentualne zastupljenosti. Odgovori na tvrdnje prikupljeni petostepenom Likertovom skalom predstavljaju ordinalne podatke. Međutim, u skladu sa uobičajenom metodološkom praksom u društvenim naukama, tretirani su kao približno intervalni podaci, što je omogućilo primenu parametrijskih statističkih metoda. Pouzdanost mernih skala proverena je primenom Cronbach α koeficijenta, dok je povezanost između ispitivanih dimenzija analizirana primenom Pearsonove korelacione analize. Za ispitivanje uticaja organizacije stručne prakse i mentorstva na efikasnost primene stečenih znanja primenjena je višestruka linearna regresiona analiza. Statistička značajnost rezultata procenjivana je na nivou značajnosti od 5% ($p<0,05$).

REZULTATI

Struktura uzorka

U cilju opisa uzorka sprovedena je deskriptivna analiza demografskih karakteristika ispitanika. Za nominalne promenljive prikazane su frekvencije (n) i procentualna zastupljenost (%), kako bi se stekao uvid u strukturu uzorka. U istraživanju je učestvovalo ukupno 47 studenata završne godine osnovnih strukovnih studija. Struktura uzorka prikazana je u Tabeli 1.

Većinu uzorka činile su žene (76,6%), dok je muškaraca bilo 21,3%. Najveći broj ispitanika pripada starosnoj grupi od 21 do 25 godina (91,5%). Posmatrano prema studijskom programu, najviše ispitanika bilo je sa smera Trgovina i međunarodno poslovanje (59,6%), zatim Finansije i bankarstvo (29,8%) i Turizam i hotelijerstvo (10,6%). Stručna praksa je najčešće realizovana u privatnom sektoru (61,7%), dok gotovo dve trećine ispitanika (63,8%) nije imalo prethodno radno iskustvo u srodnoj oblasti.

Tabela 1. Demografske karakteristike ispitanika (N=47)

Karakteristika	**n**	**%**
Pol		
Ženski	36	76,6
Muški	10	21,3
Bez odgovora	1	2,1
Starost		
do 20 godina	1	2,1
21–25 godina	43	91,5
31 i više godina	3	6,4
Studijski program		
Trgovina i međunarodno poslovanje	28	59,6
Finansije i bankarstvo	14	29,8
Turizam i hotelijerstvo	5	10,6
Tip organizacije u kojoj je realizovana praksa		
Privatni sektor	29	61,7
Javni sektor	15	31,9
Drugo	3	6,4
Prethodno radno iskustvo u srodnoj oblasti		
Ne	30	63,8
Da, manje od 1 godine	6	12,8
Da, od 1 do 3 godine	8	17,0
Da, više od 3 godine	3	6,4

Izvor: Autor, na osnovu rezultata sprovedenog istraživanja.

Deskriptivna statistika

U okviru deskriptivne statistike izračunate su aritmetičke sredine (M) i standardne devijacije (SD) za sve tvrdnje merene petostepenom Likertovom skalom. Ovim pokazateljima procenjeni su prosečni stavovi ispitanika, kao i stepen raspršenosti njihovih odgovora.

Tabela 2. Deskriptivna statistika stavova ispitanika (N=47)

Tvrdnja	M	SD
Organizacija stručne prakse		
Praksa je bila dobro organizovana (jasan plan i zadaci).	**4,47**	**0,93**
Aktivnosti tokom prakse bile su relevantne za moju struku.	**4,19**	**1,15**
Zadaci koje sam dobijao/la tokom prakse bili su jasno objašnjeni.	**4,23**	**1,15**
Tokom prakse imao/la sam dovoljno prilika za aktivan rad.	**4,09**	**1,21**
Praksa je bila usklađena sa gradivom koje smo učili.	**3,98**	**1,13**
Tokom prakse koristio/la sam alate i procese značajne za budući rad.	**4,21**	**1,21**
Mentorstvo i podrška		
Mentor je bio dostupan za pitanja.	**4,51**	**1,04**
Mentor je davao konkretne smernice za primenu znanja.	**4,34**	**1,18**
Dobijao/la sam redovnu povratnu informaciju o svom radu.	**4,34**	**1,18**
Osećao/la sam se podržano i uključeno u radno okruženje.	**4,32**	**1,18**
Mentorstvo je doprinelo razumevanju primene teorijskih znanja.	**4,34**	**1,13**
Primena stečenih znanja		
Tokom prakse uspešno sam primenjivao/la znanja stečena na studijama.	**4,09**	**1,27**
Praksa mi je pomogla da uočim primenu teorije u realnim situacijama.	**4,19**	**1,14**
Nakon prakse jasnije razumem gradivo sa studija.	**4,09**	**1,19**
Praksa je doprinela razvoju mojih praktičnih veština.	**4,19**	**1,19**
Praksa je povećala moje samopouzdanje u primeni znanja.	**4,13**	**1,19**
Praksa mi je pomogla da povežem različite predmete i oblasti.	**4,17**	**1,15**
Opšte zadovoljstvo		
Stručna praksa trebalo bi da bude više zastupljena u okviru OSS.	**4,45**	**0,95**
Zadovoljan/na sam ukupnim iskustvom realizacije stručne prakse.	**4,36**	**1,05**

Izvor: Obrada autora u programu IBM SPSS Statistics, na osnovu rezultata istraživanja.

Rezultati prikazani u Tabeli 2 pokazuju da su ispitanici u proseku pozitivno ocenili sve ispitivane aspekte stručne prakse, s obzirom na to da su aritmetičke sredine svih tvrdnji bile iznad srednje vrednosti petostepene Likertove skale (M>3,00). Dobijeni rezultati ukazuju na to da studenti imaju pozitivan stav prema organizaciji stručne prakse, kvalitetu

mentorstva, mogućnosti primene stečenih znanja i ukupnom iskustvu tokom realizacije stručne prakse.

Najvišu prosečnu ocenu dobila je tvrdnja **„Mentor je bio dostupan za pitanja"** (M=4,51; SD=1,04), što ukazuje na visok stepen zadovoljstva podrškom mentora tokom realizacije stručne prakse. Visoko su ocenjene i tvrdnje koje se odnose na organizaciju stručne prakse i potrebu za većom zastupljenošću stručne prakse u okviru studijskog programa.

Najnižu prosečnu ocenu ostvarila je tvrdnja **„Praksa je bila usklađena sa gradivom koje smo učili"** (M=3,98; SD=1,13). Iako je i ova ocena pozitivna, rezultat ukazuje na mogućnost unapređenja povezivanja teorijskih sadržaja sa praktičnim radom u okviru stručne prakse.

Standardne devijacije kretale su se u rasponu od **0,93 do 1,27**, što ukazuje na umerenu raspršenost odgovora i relativno visok stepen saglasnosti ispitanika u proceni ispitivanih tvrdnji.

Pouzdanost mernih skala

U cilju procene pouzdanosti mernog instrumenta primenjen je Cronbach α koeficijent. Ovom analizom ispituje se interna konzistentnost tvrdnji koje mere isti konstrukt, odnosno utvrđuje se u kojoj meri su pitanja međusobno usklađena u merenju iste pojave.

Tabela 3. Pouzdanost mernih skala (Cronbach α koeficijent)

Dimenzija	Tvrdnje	Cronbach α
Organizacija i kvalitet realizacije stručne prakse	2.1.1–2.1.6.	0,950
Mentorstvo i podrška	2.2.1–2.2.5.	0,978
Primena stečenih znanja	2.3.1–2.3.6.	0,981
Opšte zadovoljstvo stručnom praksom	2.4.1–2.4.2.	0,612

Izvor: Obrada autora u programu IBM SPSS Statistics.

Rezultati prikazani u Tabeli 3 pokazuju da sve merne skale poseduju zadovoljavajući nivo interne konzistentnosti. Skala *Primena stečenih znanja* ostvarila je najvišu vrednost Cronbach α koeficijenta (α=0,981), zatim skala *Mentorstvo i podrška* (α=0,978), dok je skala *Organizacija i kvalitet realizacije stručne prakse* takođe pokazala odličnu pouzdanost (α=0,950). Najniža vrednost zabeležena je kod skale *Opšte zadovoljstvo stručnom praksom* (α=0,612), što se može objasniti činjenicom da se ova dimenzija sastoji od samo dve tvrdnje. Dobijeni rezultati ukazuju da

instrument poseduje zadovoljavajuću internu konzistentnost i da je pogodan za dalju statističku analizu.

Pearsonova korelaciona analiza

Radi ispitivanja povezanosti između dimenzija istraživanja primenjena je Pearsonova korelaciona analiza. Ovom metodom utvrđuje se smer, jačina i statistička značajnost linearne povezanosti između ispitivanih promenljivih.

Tabela 4. Pearsonova korelaciona analiza između dimenzija istraživanja

Correlations					
		Organizacija	**Mentorstvo**	**Primena**	**Zadovoljstvo**
Organizacija	Pearson Correlation	1	0.913**	0.869**	0.770**
	Sig. (2-tailed)		0.000	0.000	0.000
	N	47	47	47	47
Mentorstvo	Pearson Correlation	0.913**	1	0.816**	0.744**
	Sig. (2-tailed)	0.000		0.000	0.000
	N	47	47	47	47
Primena	Pearson Correlation	0.869**	0.816**	1	0.770**
	Sig. (2-tailed)	0.000	0.000		0.000
	N	47	47	47	47
Zadovoljstvo	Pearson Correlation	0.770**	0.744**	0.770**	1
	Sig. (2-tailed)	0.000	0.000	0.000	
	N	47	47	47	47
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).					

Izvor: Obrada autora u programu IBM SPSS Statistics.

Rezultati Pearsonove korelacione analize pokazali su postojanje statistički značajnih pozitivnih povezanosti između svih ispitivanih dimenzija (p< 0,001). Najjača povezanost utvrđena je između organizacije i kvaliteta realizacije stručne prakse i mentorstva i podrške (r=0,913), što ukazuje da studenti koji pozitivnije ocenjuju organizaciju stručne prakse istovremeno daju više ocene i kvalitetu mentorstva. Takođe, utvrđena je veoma jaka pozitivna povezanost između organizacije stručne prakse i primene

stečenih znanja (r=0,869), kao i između mentorstva i primene stečenih znanja (r=0,816). Dobijeni rezultati ukazuju da kvalitetnije organizovana stručna praksa i adekvatna mentorska podrška mogu biti povezani sa uspešnijom primenom znanja stečenih tokom studija.

Linearna regresiona analiza

Kako bi se ispitao uticaj organizacije stručne prakse i mentorstva na efikasnost primene stečenih znanja primenjena je višestruka linearna regresiona analiza. Ovom metodom procenjuje se u kojoj meri nezavisne promenljive doprinose objašnjenju zavisne promenljive, kao i da li njihov uticaj ima statističku značajnost.

Tabela 5. Rezultati linearne regresione analize

Prediktor	B	β	t	p
Organizacija i kvalitet realizacije stručne prakse	0,834	0,747	4,109	<0,001
Mentorstvo i podrška	0,139	0,134	0,737	0,465

Izvor: Obrada autora u programu IBM SPSS Statistics.

Napomena: $R = 0,871$; $R^2 = 0,759$; korigovani $R^2 = 0,748$; $F = 69,185$; $p < 0,001$; $N = 47$.

Rezultati linearne regresione analize pokazali su da je regresioni model statistički značajan (F=69,185; p<0,001) i da organizacija stručne prakse i mentorstvo zajedno objašnjavaju 75,9% varijanse efikasnosti primene stečenih znanja (R^2=0,759). Organizacija i kvalitet realizacije stručne prakse predstavljaju statistički značajan pozitivan prediktor efikasnosti primene stečenih znanja (β=0,747; p<0,001), dok mentorstvo i podrška nisu pokazali statistički značajan samostalni doprinos u objašnjenju efikasnosti primene stečenih znanja (β=0,134; p=0,465).

Provera istraživačkih hipoteza

H1: *Kvalitet organizacije stručne prakse pozitivno utiče na efikasnost primene stečenih znanja studenata*.

Provera: Rezultati Pearsonove korelacione analize pokazali su veoma jaku pozitivnu povezanost između organizacije i kvaliteta realizacije stručne

prakse i efikasnosti primene stečenih znanja (r=0,869; p<0,001). Takođe, rezultati linearne regresione analize pokazali su da organizacija i kvalitet realizacije stručne prakse predstavljaju statistički značajan pozitivan prediktor efikasnosti primene stečenih znanja (β =0,747; p<0,001). Na osnovu dobijenih rezultata, hipoteza H1 je potvrđena.

H2: *Kvalitet mentorstva tokom stručne prakse pozitivno utiče na efikasnost primene stečenih znanja studenata.*

Provera: Pearsonova korelaciona analiza pokazala je statistički značajnu pozitivnu povezanost između mentorstva i efikasnosti primene stečenih znanja (r=0,816; p<0,001). Međutim, rezultati linearne regresione analize pokazali su da mentorstvo nije statistički značajan samostalni prediktor efikasnosti primene stečenih znanja (β=0,134; p=0,465). Stoga, hipoteza H2 nije potvrđena.

Korelacija pokazuje da su mentorstvo i primena povezani, ali regresija pokazuje da, kada se istovremeno uzme u obzir i organizacija stručne prakse, mentorstvo nema statistički značajan samostalni doprinos.

H3: *Studenti u proseku pozitivno ocenjuju kvalitet realizacije stručne prakse.*

Provera: Rezultati deskriptivne statistike pokazali su da su prosečne vrednosti svih dimenzija istraživanja iznad srednje vrednosti petostepene Likertove skale, pri čemu su prosečne ocene tvrdnji bile pretežno iznad 4,00. Dobijeni rezultati ukazuju da studenti imaju pozitivan stav prema organizaciji stručne prakse, mentorstvu, mogućnosti primene stečenih znanja i ukupnom zadovoljstvu stručnom praksom. Na osnovu toga, hipoteza H3 je potvrđena.

DISKUSIJA REZULTATA

Rezultati sprovedenog istraživanja ukazuju da studenti imaju pretežno pozitivan stav prema realizaciji stručne prakse, kvalitetu mentorstva, mogućnosti primene stečenih znanja i ukupnom zadovoljstvu stručnom praksom. Deskriptivna statistika pokazala je da su prosečne ocene svih ispitivanih tvrdnji bile iznad srednje vrednosti petostepene Likertove skale, što potvrđuje da ispitanici stručnu praksu doživljavaju kao značajan segment studijskog programa.

Analiza pouzdanosti mernih skala pokazala je visok nivo interne konzistentnosti većine dimenzija istraživanja. Dobijene vrednosti Cronbach α koeficijenta za dimenzije **Organizacija i kvalitet realizacije stručne prakse** (α=0,950), **Mentorstvo i podrška** (α=0,978) i **Primena stečenih znanja** (α=0,981) ukazuju na odličnu pouzdanost korišćenog instrumenta. Dimenzija **Opšte zadovoljstvo stručnom praksom** ostvarila je nešto nižu vrednost (α=0,612), što se može objasniti činjenicom da se sastoji od samo dve tvrdnje.

Rezultati Pearsonove korelacione analize pokazali su postojanje statistički značajnih pozitivnih povezanosti između svih ispitivanih dimenzija. Posebno se izdvajaju veoma jaka povezanost između organizacije stručne prakse i mentorstva (r=0,913), kao i između organizacije stručne prakse i primene stečenih znanja (r=0,869). Dobijeni rezultati ukazuju da studenti koji pozitivnije ocenjuju organizaciju i realizaciju stručne prakse ujedno procenjuju da su tokom prakse uspešnije primenili znanja stečena tokom studija.

Rezultati linearne regresione analize pokazali su da organizacija stručne prakse i mentorstvo u velikoj meri doprinose objašnjenju efikasnosti primene stečenih znanja, pri čemu zajedno objašnjavaju 75,9% varijabilnosti ove pojave. Pri tome je organizacija i kvalitet realizacije stručne prakse identifikovana kao statistički značajan pozitivan prediktor efikasnosti primene stečenih znanja, dok mentorstvo nije pokazalo statistički značajan samostalni doprinos kada su obe promenljive istovremeno uključene u model. Ovakav rezultat može se objasniti veoma visokom međusobnom povezanošću organizacije stručne prakse i mentorstva, zbog čega njihov pojedinačni doprinos nije moguće u potpunosti razdvojiti.

Dobijeni rezultati u skladu su sa teorijskim polazištima rada, prema kojima kvalitetno organizovana stručna praksa omogućava studentima da stečena teorijska znanja primene u realnom poslovnom okruženju, razviju profesionalne kompetencije i lakše se pripreme za tržište rada. Stručna praksa, uz odgovarajuću organizaciju i saradnju sa privrednim subjektima, predstavlja važan element povezivanja visokog obrazovanja sa potrebama savremenog poslovnog okruženja.

ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita uticaj realizacije stručne prakse na efikasnost primene stečenih znanja kod studenata završne godine osnovnih strukovnih studija. Na osnovu sprovedene statističke analize može se zaključiti da studenti imaju pozitivan stav prema svim ispitivanim aspektima stručne prakse, uključujući organizaciju, mentorstvo, primenu znanja i ukupno zadovoljstvo.

Rezultati istraživanja pokazali su da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između organizacije stručne prakse, mentorstva, primene stečenih znanja i zadovoljstva stručnom praksom. Posebno je utvrđeno da organizacija i kvalitet realizacije stručne prakse predstavljaju značajan faktor koji doprinosi efikasnijoj primeni znanja stečenih tokom studija.

Dobijeni rezultati potvrđuju značaj kvalitetno organizovane stručne prakse kao jednog od ključnih elemenata obrazovnog procesa. Dobro planirana stručna praksa omogućava studentima razvoj praktičnih kompetencija, povezivanje teorijskih i praktičnih znanja, kao i lakšu pripremu za budući profesionalni rad. Iz tog razloga preporučuje se dalje unapređenje saradnje između visokoškolskih ustanova i privrednih organizacija, kao i kontinuirano unapređenje kvaliteta organizacije stručne prakse i mentorske podrške.

Potrebno je istaći da istraživanje ima određena ograničenja. Uzorak je obuhvatio 47 studenata jedne visokoškolske ustanove, zbog čega se rezultati ne mogu u potpunosti generalizovati na populaciju svih studenata. Buduća istraživanja trebalo bi sprovesti na većem i raznovrsnijem uzorku studenata različitih visokoškolskih ustanova, kao i uključiti dodatne faktore koji mogu uticati na uspešnost realizacije stručne prakse i primenu stečenih znanja.

Na osnovu svega navedenog može se zaključiti da kvalitetna organizacija stručne prakse predstavlja važan faktor u razvoju stručnih kompetencija studenata i njihovoj uspešnijoj pripremi za uključivanje na tržište rada.

LITERATURA

1. Pavlović Križanić, T., Đurović, A., & Velev, B. (2015). Stručne prakse i stručno osposobljavanje u Republici Srbiji: Izazovi sprovođenja i moguće perspektive. Beogradska otvorena škola.
2. Billett, S. (2011). Vocational education: Purposes, traditions and prospects. Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-1954-5

3. Clark, L., Rowe, A., Cantori, A., Bilgin, A., & Mukuria, V. (2014). The power dynamics and politics of survey design: Measuring workload associated with work-integrated learning courses. Studies in Higher Education, 41(6), 1055–1073. https://doi.org/10.1080/03075079.2014.966071
4. Cook, E. J. (2021). Evaluation of work-integrated learning: A realist synthesis and toolkit to enhance university evaluative practices. International Journal of Work-Integrated Learning, 22(2), 213–239.
5. Jackson, D. (2015). Employability skill development in work-integrated learning: Barriers and best practice. Studies in Higher Education, 40(2), 350–367. https://doi.org/10.1080/03075079.2013.842221
6. Khampirat, B. (2019). The effectiveness of work-integrated learning in developing students' work skills. International Journal of Work-Integrated Learning, 20(2), 127–146.
7. Krejić, Ž., Milićević, S., & Anđelković, M. (2021). Ispitivanje stavova praktikanata i poslodavaca o zadovoljstvu stručne prakse u sektoru usluga – studija slučaja: Zbornik radova XIII naučno-stručne konferencije „Hotelska industrija i turizam u postkovid periodu – nova normalnost".
8. Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave. (2022). Studentska stručna praksa. https://mduls.gov.rs/
9. Molise, H. (2024). The effectiveness of work-integrated learning in developing economics education student teachers' pedagogical and subject matter expertise. International Journal of Innovative Technologies in Economy, 4(48). https://doi.org/10.31435/ijite.4(48).2024.3014
10. OECD. (2019). OECD skills outlook 2019: Thriving in a digital world. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/df80bc12-en
11. Patrick, C.-J., Peach, D., Pocknee, C., Webb, F., Fletcher, M., & Pretto, G. (2008). The WIL report: A national scoping study. Queensland University of Technology, Brisbane, QLD.
12. Unija poslodavaca Srbije. (2014). Bolji uslovi za zapošljavanje mladih – uloga i značaj učeničke i stručne prakse. https://www.poslodavci.rs/wp-content/uploads/2015/11/bolji_uslovi_za_zaposljavanje_mladih-uloga_i_znacaj_ucenicke_i_strucne_prakse.pdf

THE IMPACT OF INTERNSHIP IMPLEMENTATION ON THE EFFECTIVENESS OF APPLYING ACQUIRED KNOWLEDGE AMONG FINAL-YEAR UNDERGRADUATE VOCATIONAL STUDENTS

Valentina Tošić

Radovan Vladisavljević

Dragan Soleša

Abstract: *Internships represent an important component of higher education, as they enable students to connect theoretical knowledge with its application in a real-world work environment. The aim of this study was to examine the impact of the quality of internship implementation on the effectiveness of applying acquired knowledge among final-year undergraduate vocational students. The research was conducted using a quantitative approach on a sample of 47 students from the Novi Sad Academy of Applied Studies, Department of the School of Business. Data were collected through a survey questionnaire and analysed using descriptive statistics, Cronbach's alpha coefficient, Pearson's correlation analysis, and multiple linear regression. The results showed that students positively evaluated various aspects of their internships and revealed statistically significant positive correlations among the dimensions examined. The regression model showed that internship organisation and mentoring jointly explained 75.9% of the variance in the effectiveness of applying acquired knowledge. Internship organisation and implementation quality emerged as a statistically significant positive predictor, whereas mentoring did not demonstrate a significant independent contribution. The findings highlight the importance of well-organised internships in developing practical competencies and facilitating the effective integration of students' theoretical and practical knowledge.*

Keywords: *internship, knowledge application, students, mentoring, internship organisation, higher education.*